

7. Лукьянова И. В., Загоруйко Н. В. Коммуникативные системы у насекомоядных млекопитающих (Insectivora, Mammalia) // I Всесоюзное совещание по биологии насекомоядных млекопитающих, Новосибирск, 4-7 февраля 1992 г. – М., 1992. – С. 101-103.
8. Понугаева А. Г. Стадные реакции обмена веществ у млекопитающих // Опыт изучения регуляций физиологических функций. – Т. II. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1953. – С. 81-94.
9. Понугаева А. Г. Пищевые безусловные и натуральные условные слюнные рефлексы ушастого ежа // там же – с. 115-130.
10. Соколов В. Е., Лукьянова И. В. Сравнение поведения ежей р.р. Erinaceus, Nemicchinus // IV Съезд Всесоюзного териологического общества, Москва, 27-31 января 1986 г. Тезисы докладов. – Т. II. – М., 1986. – С. 164-165.
11. Филатова Л. Г. Терморегуляция у млекопитающих-обитателей полупустыни // Опыт изучения регуляций физиологических функций. – Т. I. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1949. – С. 83-95.
12. Филатова Л. Г. Основной обмен у млекопитающих-обитателей полупустыни // там же – с. 95-107.
13. Филатова Л. Г. Водный обмен у животных-обитателей полупустыни // там же – с. 220-228.
14. Червона книга України. Тваринний світ. / Під редакцією М. М. Щербака. – К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1994. – 464 с.
15. Dmi'el R., Schwarz M. Hibernation patterns and energy expenditure in hedgehogs from semi-arid and temperate habitats // J. Comp. Physiol. – 1984. – В. 155, № 1. – Р. 117-123.

З ДОСВІДУ УТРИМАННЯ ТА РОЗВЕДЕННЯ EUBLEPHARIS MACULARIUS(BLITH).

*Ткаченко Г.М., Собакарь Ю.Л., Собакарь Л.П.
Полтавський ДПУ імені В.Г.Короленка*

Антропогенні зміни навколишнього середовища згубно впливають на рептилій внаслідок їх консервативності щодо умов існування. Негативне ставлення до “гадів” у минулому(а деякою мірою і в наш час) визначало їх переслідування і фізичне знищення. У останні десятиріччя значної шкоди завдає також нерегульована комерційна експлуатація герпетофауни. Тому сьогодні зусилля герпетологів-розводчиків та аматорів-тераріумістів по розробці технологій утримання, розведення та введення в культуру(в поєднанні з законодавчим регулюванням) для багатьох видів рептилій може стати єдиною надією на виживання в майбутньому. Розробка стартових методик звичайно проводиться на видах найбільш невибагливих. Один з ідеальних об'єктів для цього – плямистий еублефар(або леопардовий гекон).

Eublepharis macularius (Blith) належить до родини Геконів (Gekkonidae). Розповсюджений у Східній та Південно-Західній Азії. Мешкає у кам'янистих передгір'ях та напівзакріплених пісках. Нічна тварина[1]. У викладеному нижче матеріалі наведені деякі власні спостереження.

Еублефари невибагливі до освітлення, тому необхідну тривалість дня забезпечували освітленням загального приміщення. Температура утримання 27-30°C вдень(влітку до 34°C) та 22-25°C вночі. Тварини охоче п'ють воду, додаткового зволоження не потребують. Грунту в тераріумі-річковий пісок. Для дорослих тварин раціон складався з крупних цвіркунів(окрім імаго) у кількості 4-5шт.на тварину двічі на тиждень. Один раз на тиждень, особливо у репродуктивному сезону, раціон доповнювали голими мишенятами (1-2 шт. на особу). Вітамінізацію здійснювали 1-2 рази на тиждень опилюванням кормових об'єктів ветеринарним вітамінним препаратом "Кальфостонік". Два рази на місяць тваринам пропонували змолоту суміш крейди та гліцерофосфату кальцію, яку вони охоче злизували.

На протязі листопада-грудня геконам створили умови для "зимівлі": роздільне утримання, зниження температури до 14-18°C, обмеження харчування:1-2 комахи у 10-15 діб в дні, коли температура становить близько 17°C (при нижчих — процеси травлення порушуються і доволі часто спостерігається відригування напівперетравленої їжі);воду пропонували 2 рази на місяць. У січні поступово відтворили звичайні умови утримання, а також двічі на протязі тижня опромінили тварин ультрафіолетом за допомогою медичної ртутно-кварцевої лампи з відстані 1м впродовж 5 хв. Нами був використаний груповий спосіб утримання *Eublepharis macularius*:1самець і 4 самки. Вік еублефарів у групах розмноження становив від 10 місяців до 4-х років. Аналізувався матеріал, що був отриманий від п'яти репродуктивних груп у 2003р.

Відкладання яєць починалася з січня-лютого і тривала до червня-липня. За цей період самки робили від 4-х до 8-ми кладок по 2 яйця в кожній, які вони ретельно закопували в пісок. Зважаючи на те, що до перенесення яєць в інкубаційний контейнер може пройти певний час, а у сухому ґрунті яйця швидко втрачають воду, пісок на невеличкій ділянці утримували зволеним. Для інкубації використовували невеликі пластикові контейнери з перфорованими кришками. Контейнер заповнювали зволеним вермікулітом (на 5 часток заздалегідь прожареного вермікуліту - 4 частки води за масою) шаром 2,5-3см. Яйця занурювали на 2/3 у субстрат на відстані 1-1,5см і закривали кришкою (після чого бажано більше не торкатися їх, тому що це може викликати загибель ембріону на будь-якій стадії розвитку).Впродовж інкубаційного періоду один раз за 5-7 діб перевіряли стан кладок: вилучали яйця, що втратили тургор, або уражені грибок, при необхідності зволожували субстрат перевареною водою. Кладки експонували в темряві при температурі:1)(навесні) вдень28-29°C, вночі-23-25°C; 2) (влітку) внаслідок неможливості у жаркі місяці (червень-липень) достатньо знижувати нічну температуру, на протязі доби утримувалась t =29-34°C.В першому випадку інкубація тривала 44-55 діб, у другому – 38-48 діб. Тобто температурний фактор явно

впливає на тривалість інкубаційного періоду.

Молодь має інше, ніж у дорослих тварин забарвлення – чергування темних та світлих смуг. Згодом проявляється плямистість. Статеві ознаки з'являються у віці 3-4 місяців(у самців чітко виражені преанальні пори та припухлість в основі хвоста).Перша линька відбувається через 3-4 доби після виведення і майже одразу молодь починає годуватися. Корм-цвіркуни розміром 0,6-0,8см (опилені кальфостоніком)у кількості 4-5 комах на одну тварину щоденно. Розміри кормових об'єктів збільшувались поступово.

Аналіз статевого розподілу потомства показав, що, в цілому, самок вилежало більше, ніж самців. З березня по червень співвідношення самок і самців було відповідно 69,5% та 30,5%; з червня по серпень-56% та 44%. Напевне, більший вихід самців в літні місяці можна пояснити підвищеними температурами на протязі всього(або майже всього) терміну інкубації. Проте, не виключені й інші фактори, наприклад, особливий стан тварин на початку репродуктивного сезону (одразу після виходу з зимівлі) може сприяти формуванню переважно самок. Але це припущення потребує додаткових дослідів.

Для успішного ведення культури необхідно чітко фіксувати репродуктивну лінію: карбувати батьків, кладки та отримане потомство, робити відповідні записи та ретельно відбирати молодь на заміну. В першу чергу нами вилучалися із маточника самки, в потомстві яких спостерігалися генетичні збої: уроджений короткий або деформований хвіст, недорозвинуті очі (такі випадки неодноразово відзначалися у декількох самок з різних репродуктивних груп). Неприпустимо долучати до розмноження особин з ознаками рахіту. Також, при відборі молоді враховувалась якість репродуктивців, а саме: кількість кладок за сезон, % виходу та життєздатність молоді, забарвленість потомства. Окремо слід зазначити притаманну *Eublepharis macularius* мінливість забарвлення, що дає багатий селекційний матеріал. Навіть від нормально забарвлених батьків нами була отримана молодь з яскраво-жовтим та блідо-жовтим (майже безбарвним) кольором, з асиметричним, дрібно- та крупноплямистим малюнком, а також майже чорних особин. Схрещенням подібних або різних мутацій можна покращити існуючі, або отримати нові форми.

Література

1. Террариум и его обитатели: Обзор видов и содержание в неволе:Справочное пособие/С.В.Кудрявцев,В.Е.Фролов,А.В.Королев.- М.:Лесн.пром-ть,1991.-349с.